

**O‘ZBEKISTON SSR TASHQI SIYOSIY VA ILMIY ELITASI
SHAKLLANISHI TARIXIDAN: ABDUSAMAT BOBOXO‘JAYEVNING
STRATEGIK FAOLIYATI (ARXIV HUJJATLARI TAHLILI ASOSIDA)**

Abdullayev Botir Jabbor o‘g‘li

Termiz Davlat Universiteti

“O‘zbekiston tarixi” kafedrasida tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada XX asrning o‘rtalarida O‘zbekiston ijtimoiy-siyosiy va ilmiy hayotida muhim rol o‘ynagan davlat arbobi va olim – Abdusamat Boboxo‘jayevning ko‘p qirrali faoliyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda kadrlar nomenklaturasi, diplomatik vakillik va iqtisodiy tadqiqotlarning institutsional shakllanishi masalalari yangi topilgan arxiv manbalari hamda zamonaviy davlatchilik konsepsiyalari prizmasi orqali yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Abdusamat Boboxo‘jayev, O‘zbekiston SSR TIV, BMT Bosh Assambleyasi, Iqtisodiyot instituti, kadrlar siyosati, 1951-yilgi saylovlar, arxiv manbashunosligi.

KIRISH

Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida milliy davlatchilik tarixini xolis o‘rganish va ajdodlarimizning boshqaruv mahoratini tadqiq etish ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilangan. Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganlaridek: **“Biz milliy tariximizni xolis va haqqoniy o‘rganishimiz, xalqimizning, ayniqsa, yoshlarimizning o‘z o‘tmishiga bo‘lgan hurmatini oshirishimiz lozim. Tarixni bilmasdan turib, kelajakni qurib bo‘lmaydi”** [1].

Shu nuqtai nazardan, 1940-1950-yillarda O‘zbekistonning tashqi dunyo bilan aloqalarini o‘rnatishda jonbozlik ko‘rsatgan, ham fan, ham siyosat maydonida yetuklik namoyon etgan Abdusamat Boboxo‘jayev siyosini o‘rganish dolzarb ilmiy ahamiyat kasb etadi.

METODOLOGIYA VA MANBALAR TAVSIFI

Tadqiqotning metodologik asosini tarixiy izchillik, ob‘ektivlik va qiyosiy-mantiqiy tahlil tamoyillari tashkil etadi. Asosiy manba sifatida O‘zbekiston Milliy arxivi (O‘zR MA) 2850-fondiga oid 181-ish – “A.X. Boboxo‘jayevning saylovoldi varaqasi va biografik ma’lumotlari” xizmat qildi. Hujjat 1951-yil 25-fevraldagi Oliy Sovet saylovlari munosabati bilan nashr etilgan bo‘lib, unda arbobning ijtimoiy kelib chiqishi, ta’limi va xizmat pog‘onalari tizimli bayon etilgan.

ASOSIY QISM VA ILMIY TAHLIL

1. Professional shakllanish: Ma’rifatdan ma’muriyatga

Arxiv hujjatiga ko‘ra, A. Boboxo‘jayev 1904-yilda Sherobodagi hunarmand oilasida tug‘ilgan. Uning hayot yo‘li o‘sha davr milliy elitasining shakllanish trayektoriyasini aks ettiradi:

- **Fundamental ta‘lim:** 1930–1934-yillarda Leningrad Moliya akademiyasida, so‘ngra Moskva Kredit-iqtisodiyot instituti aspiranturasida tahsil olishi uning yuqori intellektual salohiyatidan dalolat beradi.
- **Boshqaruv tajribasi:** 1920-yillardagi huquq-tartibot organlaridagi faoliyatidan boshlab, 1942-1944-yillarda O‘zbekiston K(b)P MK va Surxondaryo obkomidagi rahbarlik lavozimlarigacha bosib o‘tilgan yo‘l uning siyosiy irodasini shakllantirdi.

2. Diplomatik faoliyat va "BMT minbari"

Maqolaning eng muhim tahliliy qismi Boboxo‘jayevning **O‘zbekiston SSR Tashqi ishlar vaziri** (1948) sifatidagi faoliyatiga qaratiladi. Arxiv hujjati uning 1950-yilda Nyu-Yorkda o‘tgan BMT Bosh Assambleyasining 5-sessiyasidagi ishtirokini alohida qayd etadi. Tarixchi olim R. Murtazayeva ta’kidlaganidek: *"1944-yilgi islohotdan so‘ng tashkil etilgan respublika TIVlari, garchi markaz nazoratida bo‘lsa-da, Boboxo‘jayev kabi professional kadrlar orqali O‘zbekistonning milliy manfaatlarini xalqaro miqyosda ifoda etishga urinishlar qilgan"* [3]. Bu holat Yangi O‘zbekiston diplomatiyasining institutsional ildizlarini o‘rganishda muhim bazadir.

3. Ilmiy rahbarlik va iqtisodiy tadqiqotlar integratsiyasi

Boboxo‘jayevning o‘ziga xosligi — uning davlat arbobi lavozimini yirik ilmiy muassasa rahbari bilan uyg‘unlashtirganidir. U O‘zbekiston SSR FA **Iqtisodiyot instituti direktori** sifatida respublika sanoati va moliya tizimini ilmiy asoslashga mas‘ul bo‘ldi. Akademik I. Iskandarov o‘z tadqiqotlarida Boboxo‘jayevni "iqtisodiy nazariya va davlat boshqaruvini sintez qilgan strategik rahbar" sifatida ta’riflaydi [4].

4. 1951-yilgi saylovlar: Siyosiy barqarorlik omili

Arxiv hujjatida A. Boboxo‘jayevning **254-Bog‘izog‘on saylov okrugidan** deputatlikka nomzod etib ko‘rsatilganligi bayon qilinadi. O‘sha davr saylov tizimi haqida siyosatshunos X. Odilqoriyev shunday yozadi: *"Sovet davri saylovlari 'Kommunistlar va partiyasizlar bloki' orqali jamiyatning eng nufuzli va professional vakillarini saralab olishning o'ziga xos mexanizmi edi"* [5]. Boboxo‘jayevning nomzodi uning xalq va hukumat oldidagi yuksak nufuzini tasdiqlagan.

XULOSA

Xulosa o‘rnida aytish joizki, Abdusamat Boboxo‘jayevning faoliyati Yangi O‘zbekistonda uchinchi Renessans poydevorini qurayotgan zamonaviy rahbarlar uchun fidoyilik va ilmga asoslangan boshqaruv namunasidir. Prezident Shavkat Mirziyoyev ilgari surgan **"Vatanparvar va fidoyi kadrlar – taraqqiyot garovidir"** degan ezgu tamoyil A. Boboxo‘jayev kabi ajdodlarimizning hayotiy prinsiplari bilan

hamohangdir. Arxiv hujjatlarining bunday tahlili milliy davlatchilik tariximizning noma'lum sahifalarini tiklashda beqiyos ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR:

1. **Mirziyoyev Sh.M.** Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – T.: "O'zbekiston", 2022.
2. **O'zR MA, 2850-fond, 1-ro'yxat, 181-ish.** "A.X. Boboxo'jayevning biografik ma'lumotlari".
3. **Murtazayeva R.** O'zbekiston tarixi. – T.: "Universitet", 2005.
4. **Iskandarov I.** O'zbekistonda iqtisodiy fanlar rivoji. – T.: "Fan", 1985.
5. **Odilqoriyev X.** Siyosiy institutlar va jarayonlar. – T.: "Akademiya", 2012.
6. **"Suhbatdosh o'rtoqlar!"** saylovoldi varaqasi (1951-yil 25-fevral). [Arxiv nusxasi].